

ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ ТЕХНОЛОГІЙ МЕДІАОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

І. І. Федорова

кандидат філософських наук, професор кафедри філософії,

І. С. Жеребко

магістрантка факультету соціології і права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут»

У статті есплікується нагальна проблема філософії освіти, суперечності залучення мультимедійних технологій до навчально-виховного процесу у вищій школі. Автори пропонують філософський вектор осмислення переваг і загроз використання інформаційних технологій в освітньому середовищі, що «з однієї сторони», формує нову модель навчальних комунікацій, дозволяє отримати доступ до нетрадиційних джерел інформації, а «з іншої», веде до омасовління процесу навчання, до певної запрограмованості особи студента. Досліджується специфіка нових форм і методів навчання із залученням мультимедійного ресурсу. Показана роль вищих навчальних закладів у формуванні майбутніх фахівців, що вільно орієнтуються в інформаційному просторі та здатних адаптуватися в швидкоплинних процесах навколишнього світу.

Ключові слова: медіа-освіта, медіа-компетентність, медіа-грамотність, мультимедіа, інформаційні технології, філософія освіти.

Преферентною тенденцією розвитку сучасного суспільства є глобальна інтенсивна інформатизація всіх сфер життєдіяльності людини. Прискорення динаміки процесів у виробничій, політичній, соціальній, економічній та культурній сферах закономірно призвели до стрімко зростаючої потреби у інформаційних знаннях та інформаційній грамотності, до створення відповідних засобів та технологій, що сприятимуть задоволенню цієї потреби. Інформація отримує новий соціальний статус – вона прагне «керувати світом», перетворюючись на головний об'єкт власності, споживання та обміну в сучасному соціумі.

Стрімке поширення інформаційно-комунікативних технологій продукує загрози і виклики людині, змінює її світосприйняття, закладає сутнісні суперечності самопізнання людини, визначення шляхів формування і перспектив використання її інтелекту, міри її свободи у мережевому суспільстві. Осмислення цього кола проблем лежить у площині сучасної філософії освіти. Адже саме наука і освіта є сферою породження ери інформатизації, яка переважає систему комунікацій в економіці, політиці, видозмінює культурну картину світу і вимагає, відповідних їй запитам, трансформації системи освіти, розробки нових методик і практик навчання, нових моделей управління освітою та організації освітньої діяльності.

Розширення способів роботи з інформацією призвело до виникнення концепції «медіа-освіти» і поширенню медіаосвітніх програм, що сприяють активізації «підготовки молодого

покоління до життя в сучасних інформаційних умовах; сприйняття, розуміння та усвідомлення наслідків впливу отриманої інформації на психіку; оволодіння методами та засобами спілкування, використовуючи невербальні форми комунікації за допомогою технічних засобів» [5].

Очевидно, що запровадження медіа-освіти є одним з пріоритетних завдань, перш за все, для сучасних вищих навчальних закладів. Тож, в умовах глобальної інформатизації освітнього простору, в Україні виникла необхідність реорганізації освітньої системи, в напрямі розробки програм медіа-компетентності, активного запровадження мультимедійних технологій в навчально-виховний процес вишів, що в свою чергу модернізує освіту і виведе її на новий якісний рівень. «Впровадження, так званої, медіа-освіти, покликано забезпечити всебічну підготовку молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формуванню у них медіа-обізнаності, медіа-грамотності і медіа-компетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей» [10].

Проблема поширення медіаосвітніх технологій, інформатизація освітнього процесу, наразі дуже актуальна у світі та соціально затребувана. За останні десятиліття їй присвячена значна кількість наукових досліджень західно-європейських учених та наукових розробок фахівців «пострадянського» простору. Питання теорії та методики медіаосвіти досить глибоко розроблені в працях таких відомо-

михангломовних дослідників, як К. Безелгетт, К. Ворсноп, Б. Дункан, Р. Кьюбі, Л. Мастерман, Д. Пандженте, К. Тайнер, Д.Букінгем, Е.Харт, Дж. Баукер, Дж. Дьюї, М. Макклюєн, А.Сілверблет, Б.Мінз, Дж.Мур, В.Мітчел, А. Ходгкінсон, Дж. Катцта, а також російських – Ю. М. Єгорова, Н. В. Клемешова, І. І. Косенко, О. В. Скалій, В. А. Стародубцев, А. Ф. Федоров, О. А. Чайковська тощо. В останні роки зростає особливий науковий інтерес до процесу становлення медіаосвіти як системи крос-культурної комунікації сучасного простору освіти. Незважаючи на те, що впровадження медіа технологій носить в Україні поки що експериментальний характер, медіаосвіта стає предметом різновекторного вивчення і української науки: психології, педагогіки, філософії освіти (Я. В. Апалкова, В. В. Маковецька, В. Шейко).

Дана стаття ставить за мету філософське осмислення суперечностей процесу реорганізації освітнього простору України, специфіку формування вітчизняного медіа середовища, як системи медіа-грамотності і медіа-компетентності суспільства, за допомогою використання мультимедійних технологій у навчально-виховному процесі вищої школи.

Сьогодні основний інформаційний потік йде по медійним каналам. Саме медійна інформація в XXI ст. розглядається як глобальний ресурс усього населення планети. Тож не дивно, що «інформаційні технології настільки глибоко проникли в життя сучасних людей, що виокремлення їх із загального культурного та світоглядного контексту вже є нездійсненим» [3; 4]. Адже, суспільство настільки звикло до величезної кількості оточуючої інформації, що у разі її відсутності населення знаходиться в стані «інформаційного голоду».

Зараз більшість розвинених англійських країн активно запроваджують різноманітні медіа освітні програми на рівні вищих навчальних закладів. І Україна, враховуючи досвід своїх сусідів, також прагне модернізувати освітню систему за допомогою широкого використання інформаційно-комунікативних технологій, які сьогодні пропонують нові можливості та перспективи для навчання та практичної підготовки студентів. Медіаосвіта дає можливість людям зрозуміти, як масова комунікація використовується в їх соціумах, оволодіти здібностями використання медіа в комунікації із іншими людьми, забезпечує людині знання того, що представляє собою медіа текст як нова форма грамотності і культурної комунікації. Розробляє такі уміння і навички як: «1) аналізувати, критично осмислювати і створювати медіатексти; 2) визначати джерела медіатекстів, їх політичні, соціальні, комерційні та/або культурні інтереси, їх контекст; 3) інтерпретувати медіатексти і цінності розповсюджені медіа;

4) відбирати відповідні медіа для створення і розповсюдження своїх власних медіатекстів і набуття зацікавленої в них аудиторії; 5) отримати можливість вільного доступу до медіа, як для сприйняття, так і для продукції» [3,5].

З кінця XX ст. у західно-європейських філософських, психологічних, педагогічних дослідженнях університетської освіти, векторів її розвитку та інноватики навчальних методик, значна увага приділяється експлікації таких понять як «медіа-грамотність», «медіа-компетентність», «медіа-обізнаність», «мультимедіа». Сьогодні медіаосвіта стає актуальним об'єктом міждисциплінарних досліджень і в Україні вибудовується її категоріальний апарат, окреслюється коло наукових розвідок. Розробляється «Концепція запровадження медіа-освіти в Україні», згідно якої можна визначити сутність та розбіжності її основних категорій. «*Медіа-обізнаність* – це рівень медіа-культури, який передбачає засвоєння особистістю системи знань про засоби масової комунікації, їх історію та особливості функціонування, користь і шкоду для людини, уміння убезпечити себе від негативних інформаційних впливів і вільно орієнтуватись у світі інформації; *медіа-грамотність* – це рівень медіа-культури, який стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіа-засобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відокремлювати реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіа-джерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують; *медіа-компетентність* – це рівень медіа-культури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіа-культурних смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіа-культури сучасного суспільства» [10].

Потреба у високому рівні медіа-обізнаності, медіа-грамотності та медіа-компетентності населення є досить гострою, адже різноманітні медіа, як «традиційні» (друк, преса, радіо, звукозапис, кінематограф, телебачення), так і сучасні (відео, мобільні телефони, CD, DVD, комп'ютер, Інтернет) засоби масової комунікації широко використовуються в усіх сферах життєдіяльності суспільства. В зв'язку з цим постає необхідність у висококваліфікованих молодих фахівцях, відбувається закономірне зростання вимог до спеціалістів, що отримують вищу освіту. Вони повинні бути готовими до активного використання нових засобів комунікації в своїй професійній діяльнос-

ті. Допомогти в оволодінні необхідними знаннями, навичками та уміннями, покликані навчальні програми, що розробляються вищими закладами освіти.

Соціальні запити суспільства до освітніх практик стимулюють перехід навчально-виховного процесу до нового рівня комунікації в контент інформаційного поля отримання і трансляції знань, умінь і навичок. Проте, така ситуація може призвести до дегуманізації освітнього процесу, адже жодна новітня інтелектуальна навчальна технологія не може конкурувати за комунікативними здібностями з інтелектомі чуттєвим світом людини, в даному разі викладачем, або провідним науковцем. Таким чином, однією з актуальних проблем розвитку медіаосвіти є створення інтелектуальних інформаційних освітніх ресурсів з урахуванням саме гуманітарних аспектів комунікації. Одним із напрямів поставленого завдання може бути розробка та запровадження мультимедійних комп'ютерних технологій навчання з конкретних дисциплін, спеціальностей та напрямків професійної підготовки. Це дасть змогу оптимізувати навчальну діяльність студентів, зменшивши обсяг пошукової роботи і тим самим вивільнити час на творчість, розвиток своїх креативних здатностей.

У сучасному суспільстві від студента, що мріє стати професіоналом у своїй фаховій діяльності, потребується не лише вміння використовувати набуті знання при вирішенні завдань, а й можливість самостійно набувати нові знання та вміння, необхідні для ухвалення рішень в реальній та конкретній ситуації. Адже саме професійна освіта є тим соціальним інститутом, який з одного боку – досить суттєво впливає на характер динаміки суспільства, а з іншого – саме показник рівня фахової освіти, дозволяє судити про стан суспільства в цілому.

Одним із пріоритетних напрямів у галузі інформатизації освіти є розробка й впровадження мультимедійних методик, з урахуванням гуманітарної складової, психології користувача, наприклад використання синестезійного комплексного сприйняття при залученні до навчального процесу мультимедійних продуктів. «Мультимедіа – багатокomпонентне середовище, яке дозволяє використовувати текст, графіку, відео, звук та мультиплікацію в режимі діалогу і тим самим розширює межі застосування комп'ютера в навчальному процесі» [7].

Експерти відзначають, що використання мультимедіа дозволяє підвищити інтенсивність та ефективність процесу навчання, створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти, тим самим дозволяючи здійснювати перехід до безперервної освіти протягом усього життя; а у поєднанні з телекомунікаційними

технологіями вирішує проблему доступу до нових джерел різноманітної за змістом і формами репрезентації інформації.

Підґрунтям запровадження мультимедійних технологій до освітнього простору є властивість мультимедіа – гармонійне інтегрування різних видів інформації. Впровадження медіа-технологій в освіту піднімає навчання на якісно новий рівень, за рахунок використання в мультимедіа-ресурсах різних способів інформації (високоякісна графіка й анімація, відео- і звуковий супровід текстів тощо). Завдяки таким якостям, як інтерактивність, гнучкість та інтеграція різних типів навчальної інформації-мультимедіа є ефективною освітньою технологією. Так, її відмінною рисою є навігаційна структура, що забезпечує інтерактивність – можливість безпосередньої взаємодії з програмним ресурсом. «Інтерактивність технологій мультимедіа передбачає «живий» зв'язок між користувачем і програмою, зокрема, за бажанням, можна задати індивідуальний темп роботи в межах програми, установити швидкість подачі матеріалу, кількість повторень тощо. Таке задоволення індивідуальних потреб особистості в навчанні й дозволяє говорити про гнучкість технологій мультимедіа» [9]. Найважливішим результатом впровадження мультимедійних технологій у навчально-виховний процес є те, що студент перетворюється з об'єкта навчання на суб'єкт, тобто процес пізнання зазнає якісних перетворень – звичне «вчити» замінюється на «вивчати» самостійно, свідомо, використовуючи багатоманітні можливості спеціально створеного інформаційного середовища.

Засобами мультимедійних технологій відбувається перезавантаження освітнього простору, становлення нової освітньої парадигми: «від освіти на все життя (Learningforlife) до освіти протягом всього життя (Learningthroughlife, Lifelongeducation)» [2; 3]. Загальноприйнятим імперативом виховання майбутніх представників суспільства інформаційних технологій стає установка на самоосвіту, на засвоєння методології пізнання, на періодичне та послідовне підвищення кваліфікації – медіаосвіти.

Одним із основних положень реформи про систему вищої освіти має стати розробка, апробація та впровадження в навчальний процес ВНЗ електронних носіїв інформації (підручники, посібники, збірники завдань та задач, мультимедійні засоби навчання, дистанційні курси) для організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. А це, в свою чергу, потребує наявності сучасних засобів інформаційних технологій. Так, наприклад, учбовий процес на факультетах соціальної роботи в США має відповідну направленість та необхідне оснащення: відкритий доступ в

Інтернет, електронні бібліотеки, комп'ютерні лабораторії, електронні засоби комунікації тощо [4, 60].

Окрім цього, розвиток локальних і глобальних мереж дасть можливість створювати навчальні заклади нового типу (глобальні, віртуальні, дистанційні). В Росії, наприклад, протягом першого десятиліття XXI ст. активно ведеться дослідження питання впровадження технології «Електронний університет». Мається на увазі створення комплексного інформаційного середовища, тобто комплексу дій по запровадженню в усі сфери діяльності ВНЗ інформаційних технологій як сукупності організаційних заходів, програмно-технічних засобів обчислювальної техніки, а також прийомів, способів, методів застосування їх при виконанні функцій збору, збереження, обробки, передачі та використання інформації. Автор і розробник проекту В. Лаптев наголошує на тому, що діяльність сучасного вищого навчального закладу має багатопрофільний характер, і тому створення єдиної системи управління вузом на основі інформаційних технологій є першочерговим завданням, яке є складним та комплексним, а тому потребує вирішення багатьох організаційних та технологічних задач. На його думку, в функціонуванні університету можна виділити два основних напрями інформатизації: адміністративно-управлінський та освітній, які включають багато управлінських блоків (починаючи з технічної бази і завершуючи корпоративним сайтом) [6]. Функція реалізації завдання лягає на мультимедійні технології, оскільки саме вони в змозі досягнути поставлених цілей, оскільки дають можливість демонструвати складні інформаційні матеріали в доступній формі викладу.

Якість сучасної вищої освіти визначається використанням так званого активного навчання, мається на увазі залучення студентів до освітнього процесу. Посилити ефективність активного навчання здатне застосування інформаційних технологій. ІТ-технології у навчально-виховному процесі вищої освіти дають можливість використовувати дистанційне навчання; проводити дистанційні олімпіади; приймати участь у телеконференціях; створювати методичні об'єднання професорсько-викладацького складу вишу; отримувати інформацію про участь в різноманітних конкурсах та можливостей отримання нагород, грантів. Для адміністративної роботи вишу інформаційні технології дають змогу створити єдину управлінську інфраструктуру; створити та забезпечити вільний доступ до єдиного бібліотечного каталогу, тощо.

Проте вітчизняний досвід показує, що впровадження інформаційних технологій

у процес навчання в нашій країні супроводжується певними проблемами, а саме: недостатня кількість кваліфікованих «інформаційних дизайнерів», завданням яких є розробка електронного навчального матеріалу. Основною проблемою яких є не усвідомлення того факту, що свідомість людини здатна інтегрувати, поєднувати в одне ціле, інформацію, що надійшла різними каналами (зоровим, слуховим, тактильним, м'язовим, вестибулярним), а тому при розробці мультимедійних ресурсів і методик необхідно використовувати всі вказані види чуттєвого відображення інформації, щоб підвищити ефективність сприйняття студентами мультимедійного матеріалу.

Таким чином, медіаосвіту можна розглядати як процес розвитку особистості за допомогою та на матеріалі засобів медіа комунікації, з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навчання різних форм креативної самоактуалізації за допомогою медіатехніки. Тож, на нашу думку, медіаосвіта повинна стати провідною сферою консолідації технічної думки та гуманітарного знання, оскільки вже зараз вона має для цього всі можливості, про що свідчать наступні чинники: інтеграція медіа у вищу освіту, новий виток розвитку преси, включаючи студентську, пошвавлення уваги до кіно, розвиток кінотеатрів та перефрмі, помітна інтернет-експансія, мода на створення корпоративних веб-сайтів та персональних сторінок, інформаційний бум в сфері онлайн-видавництва, проведення інтернет-конференцій та інтерактивних форумів, масова «чатизація» молоді.

Проте для повноцінної реалізації концепції впровадження медіаосвіти в Україні, ґрунтовною ланкою її існування як соціального інституту повинна стати спеціальна наука про медіакомпетентність, яка на даний момент перебуває на етапі свого становлення. Саме тому дослідження різних аспектів використання мультимедійних технологій в навчально-виховному процесі вищої школи, на разі, є важливим вектором розвитку інновацій у освітній сфері. Адже сучасні інформаційні технології, в тому числі й мультимедійні, дають студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, дозволяють реалізувати принципово нові форми та методи навчання з використанням засобів концептуального та стратегічного моделювання явищ та процесів, що дозволить суттєво підвищити ефективність навчальної діяльності студентів ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Агапов М., Ключева В.* Химера православного клерикализма [Електронний ресурс] / М. Агапов, В. Ключева. – Режим доступу: <http://www.atheism.ru/persons/author.phtml?author=agapov>
2. *Андреева Л. А.* Процесс рехристианизации в секуляризованном российском обществе / Л. А. Андреева // Социологические исследования. – 2008. – № 8. – С. 67-73.
3. *Манхейм К.* Диагноз нашего времени / Карл Манхейм – М.: Юристъ, 1994. – 704 с.
4. *Худякова Г. П.* Русская Православная Церковь и духовное становление России [Електронний ресурс] / Г. П.Худякова. – Режим доступу: <http://www.voskres.ru/taina/kudriavtseva.htm>

Стаття надійшла до редакції 20.10.2011 р.